

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Trzanowski Jerzy

Author: Banaś Teresa

Citation style: Teresa Banaś. (2005). Trzanowski Jerzy. W: J. Lyszczyna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 1" (S. 140-142). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Bibliografia

B. Nadolski: *Ze studiów nad życiem literackim i kulturą umysłową na Pomorzu w XVI i XVII wieku*. Wrocław 1969; K. Kubik: *Joachim Pastorius. Gdański pedagog XVII w.* Gdańsk 1970; K. Kubik, L. Mokrzecki: *Trzy wieki nauki Gdańskiego Gimnazjum. Szkice z dziejów od XVI do XVIII w.* Wrocław 1976; L. Mokrzecki: *Jan Piotr Titius*. W: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*. Red. S. Gierszewski, Z. Nowak. T. 4. Gdańsk 1997.

Ewa Miozga

TRZANOWSKI JERZY, Tranowski, Georgius Tranosci, Teschiensis Silesius, Ślązak Cieszyński (1592—1637), poeta, kaznodzieja ewangelicki, pastor.

Urodził się 27 marca w Trzanowicach koło Cieszyna jako syn Walentego i Jadwigi Zientkówny ze Śmigłowic. Uczęszczał do szkół najpierw w Cieszynie, potem w Gubinie na Łużycach, a także w Kołobrzegu, gdzie przebywał trzy lata. Stąd udał się do Wittenbergi, aby studiować teologię na tamtejszym uniwersytecie. Po ukończeniu studiów pracował jako nauczyciel zrazu w Pradze, potem w Holeszowie na Morawach. Pełnił też obowiązki pastora w Walaskim Międzyrzeczu, w Beskidach. W 1615 r. ożenił się z Anną, córką Jerzego Polany, który był pastorem w Budziejowicach, na Morawach. W okresie wojny trzydziestoletniej (1618—1648) jako zwolennik protestantów i przeciwnik Ligi Katolickiej Trzanowski często zmieniał miejsce zamieszkania. Przez pewien czas przebywał w Cieszynie, później powrócił do Międzyrzecza. Około r. 1621 został aresztowany i skazany na śmierć. Wyroku nie wykonano, a w 1624 r. pastora uwolniono z więzienia. Nie oznaczało to jednak końca prześladowań ze strony katolików. W latach 1625—1627 Trzanowski wypełniał obowiązki pastora w Bielsku, jednak po zwycięstwach Wallensteina uciekł z Bielska na Węgry. Wkrótce przeniósł się do Orawy i w tutejszym zamku objął stanowisko kaznodziei i pastora. W r. 1631 osiadł w Mikulaszu Liptowskim, wypełniając do końca życia funkcje ewangelickiego duchownego. Tu zmarł 29 maja 1637 r.

Był człowiekiem wszechstronnie wykształconym, znał kilka języków obcych. Zyskał nawet przydomek „Słowiańskiego Lutra”. O sobie samym mówił, że jest Polakiem („Polonorum celebri destirpe”). Zachował się portret ekslibrisowy Trzanowskiego z 1612 r., odnaleziony w Bibliotece Zboru Ewangelickiego w Cieszynie.

J. Trzanowski pisywał utwory poetyckie, głównie po łacinie i w języku słowackim. Dziełem polskim są tzw. *Modlitwy Trzanowskie*, będące tłumaczeniem oryginalnego tekstu łacińskiego z r. 1631 pt. *Phiala Odoramentorum (Czara modlitw)*. Przekładu z łaciny na język polski dokonał ksiądz F. Michejda, któremu dokonanie owego przekładu zleciło Towarzystwo Ewangelickiej Oświaty Ludowej, aby upamiętnić 300-lecie urodzin Trzanowskiego. Poeta z Trzanowa z gatunków poetyckich preferował ody, epitalamia, hymny. Wśród najbardziej znanych utworów tego autora wymienia się najczęściej *Odorum sacrarum sive Hymnorum [...] libri tres* (Brzeg 1628). Są to trzy księgi hymnów, które Trzanowski utożsamia z gatunkiem „oda”. Unikatowe to dzieło odnalazł badacz J. Moćko. Po łacinie napisał Trzanowski ponadto pieśń na Boże Narodzenie (*Applausus cunarum [...] nati Jesu Christi*. Praga 1611) oraz wiersz na ślub Piotra Crucigera z Brzeczkowa, diakona kościoła św. Mikołaja w Pradze (*Nuptiis Petri Crucigeri, Brzeczkwini [...] nec non Jahannaë filiaë [...] Georgii Landtfoyti*. Praga 1613). W rękopisach natomiast pozostają łacińskie teksty wzorowane na *Apokalipsie św. Jana* (jest ich 79, a odnalazł je ksiądz Jan Wantuła; ich odpisy rękopiśmienne znajdują się w Wiśle, Cieszynie i okolicy). Innym znanym utworem jest zbiór 412 protestanckich pieśni religijnych, napisanych po słowacku (*Cithara Sanctorum [...]*. Lewocza 1635). Ukazało się około 150 wydań tego kancjonału, ale tylko pierwsza edycja zawiera nuty w tekście. W późniejszych wydaniach dodane są wiersze Jana Kochanowskiego w przekładzie Jana Amosa Komeńskiego. Dzieła Trzanowskiego, tworzone w języku słowackim, znane były i drukowane nie tylko w Słowacji oraz innych krajach słowiańskich, ale również w Niemczech i Stanach Zjednoczonych.

Bibliografia

- J. M u t h m a n: *Wierność Bogu i cesarzowi, czasu powietrza morowego należąca*. Brzeg 1716, s. 78—79; L. O t t o: *Jerzy Trzanowski*. „Zwiastun Ewangelicki” 1877, nr 9, s. 196—202; J. M o ć k o: *Život Juru Tranovského*. Senica 1891; I d e m: *História posvätej piesne slovenskej a história kancionala*. Liptovský sv. Mikuláš 1909; F. B u c h w a l d e k: *Jerzy Trzanowski*. Cieszyn 1922; W. K a r g e r: *Ein unbekanntes Bildnis des Georg Tranoscius (Trzanowski), des „slavischen Luther”*. In: *Anzeiger des Landesmuseum in Troppau*. [B.m.] 1930, s. 147—150; J. W a n t u ł a: *Testament matki J. Trzanowskiego*. „Kalendarz Ewangelicki” 1933, s. 79—87; A. W a n t u ł a: *Ks. Jerzy Trzanowski. Życie i twórczość*. Cieszyn 1938; W. O g r o d z i ń s k i: *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*. Katowice 1965, s. 76, 102, 111; P. M u s i o ł: *Piśmiennictwo polskie na*

Śląsku. Opole 1970, s. 229; J. M a g n u s z e w s k i: *Historia literatury czeskiej. Zarys*. Wrocław 1973, s. 88; *Bibliografia piśmiennictwa polskiego na Śląsku XVII i XVIII wieku*. „Śląski Korbut”. Red. J. Z a r e m b a. Wrocław 1980, s. 89—90.

Teresa Banaś